O‘ZBEKISTONDA TANQIDIY PEDAGOGIKA TAMOYILLARINI JORIY QILISH ISTIQBOLLARI

Ikromova Sitora Akbarovna
Osiyo xalqaro universiteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda tanqidiy pedagogika tamoyillarining joriy etilish zarurati, hozirgi ta’lim tizimidagi dolzarb muammolar, bu tamoyillarni amalga oshirishning imkoniyatlari va istiqbollari tahlil qilinadi. Tanqidiy pedagogikaning asosiy vazifasi – o‘quvchini passiv bilim oluvchidan faol, mustaqil fikrlovchi va ijtimoiy mas’uliyatli shaxs sifatida shakllantirishdir.

Kalit so‘zlar: tanqidiy pedagogika, tanqidiy fikrlash, ta’lim islohoti, innovatsion yondashuv, O‘zbekiston, dialogik ta’lim

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi global o‘zgarishlar, axborot oqimi, sun’iy intellekt va texnologik taraqqiyot sharoitida inson kapitalini rivojlantirishni o‘z oldiga asosiy maqsad qilib qo‘ymoqda. Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda ta’lim tizimini takomillashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar olib borilmoqda. Biroq mavjud yondashuvlar o‘quvchilarning mustaqil, tanqidiy fikrlovchi shaxs sifatida shakllanishi uchun yetarli emasligini ko‘rsatmoqda. Ushbu maqolada tanqidiy pedagogika konsepsiyasi va uning O‘zbekiston ta’lim tizimiga integratsiya qilinishi istiqbollari ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism

Tanqidiy pedagogika mohiyati va tamoyillari

Tanqidiy pedagogika – bu o‘quvchini passiv bilim oluvchi emas, balki o‘z fikrini erkin ifoda etuvchi, muammolarni anglaydigan, ijtimoiy adolatsizlikka befarq bo‘lmagan shaxs sifatida tarbiyalashga yo‘naltirilgan ta’lim nazariyasidir. Uning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- **Dialogga asoslangan ta’lim**: o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi teng muloqot;
- **Reflektiv yondashuv**: o‘z fikrlarini tahlil qilish, o‘rganish;
- **Muammoli o‘qitish**: real hayotiy muammolar asosida bilim berish;
- **Ijtimoiy ongni shakllantirish**: o‘quvchini jamiyatdagi faollikka undash.

O‘zbekiston ta’lim tizimidagi holat

Hozirgi kunda O‘zbekistonda ta’lim tizimi asosan an’anaviy, ma’ruzaga asoslangan, test natijalariga yo‘naltirilgan shaklda faoliyat yuritmoqda. Bu esa o‘quvchilarning faqat bilimni yod olishiga emas, balki uni amalda qo‘llay olishiga to‘sqinlik qilmoqda. Mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalari yetarli darajada shakllanmayapti.

Tanqidiy pedagogikani joriy etish istiqbollari

Zamonaviy ta’lim nafaqat bilim berish, balki fikrlashni, hayotga tanqidiy yondasha oladigan shaxsni tarbiyalashga qaratilgan bo‘lishi zarur. Tanqidiy pedagogika aynan ana shu yo‘nalishda ta’lim jarayonini tashkil etishga xizmat qiladigan zamonaviy ta’lim

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

konsepsiyalaridan biridir. Bu yondashuv orqali o‘quvchi passiv bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, savollar beruvchi, tahlil qiluvchi va ijtimoiy masalalarga befarq bo‘lmagan shaxs sifatida shakllanadi. O‘zbekiston ta’lim tizimida ham tanqidiy pedagogikani joriy etish masalasi dolzarb bo‘lib bormoqda.

Tanqidiy pedagogika tamoyillarini O‘zbekiston ta’lim tizimiga tatbiq etish uchun quyidagi shart-sharoitlar mavjud:

- **Davlat siyosati**: so‘nggi yillarda ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan qarorlar, strategiyalar va milliy dasturlar;
- **Yosh avlodning ochiqligi**: o‘quvchilarning texnologiyaga bo‘lgan qiziqishi va axborotni mustaqil izlash imkoniyati;
- **O‘qituvchilarning tayyorlash dasturlari**: pedagog kadrlar malakasini oshirish orqali yangi metodik yondashuvlarga yo‘naltirish;
- **Innovatsion texnologiyalar**: zamonaviy vositalar yordamida interaktiv, muammoli va reflektiv darslarni tashkil qilish.

Biroq bu yo‘lda bir qator to‘siqlar ham mavjud: an’anaviy o‘qitish uslublarining ustuvorligi, o‘qituvchilarning yetarli tayyorgarligi yo‘qligi, baholash tizimining faollikka emas, testga yo‘naltirilganligi.

Tanqidiy pedagogikani joriy etish – bu O‘zbekiston ta’lim tizimini zamonaviy va demokratik mezonlarga moslashtirish yo‘lida muhim qadamdir. U o‘quvchilarda chuqur fikrlash, ijtimoiy masalalarga ongli yondashuv, erkin fikr almashish ko‘nikmalarini shakllantirish orqali milliy ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishi mumkin. Ushbu tamoyillarni bosqichma-bosqich, ilmiy asoslangan holda, metodik va tashkiliy jihatdan puxta rejalashtirib joriy etish zarur.

Taklif va tavsiyalar

- Pedagogika institutlari va universitetlarida tanqidiy pedagogika bo‘yicha maxsus kurslar joriy etilishi;
- O‘qituvchilar uchun amaliy treninglar, seminarlar tashkil etilishi;
- Darsliklar va metodik qo‘llanmalarda tanqidiy savollar, reflektiv topshiriqlar ulushini oshirish;
- Baholash tizimini qayta ko‘rib chiqib, tahliliy fikrlashni rag‘batlantiruvchi mezonlar kiritish.

Xulosa

Tanqidiy pedagogika – bu zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga mos, ongli va faollikka intilgan shaxsni shakllantirishga qaratilgan ilg‘or pedagogik yondashuvdir. O‘zbekistonda bu tamoyillarni ta’lim tizimiga tatbiq etish uchun zaruriy sharoitlar mavjud bo‘lib, ularni bosqichma-bosqich amalga oshirish orqali o‘quvchilarning nafaqat bilim darajasi, balki ijtimoiy mas’uliyati va tafakkur salohiyati ham ortadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Ravshanovich, A. O. HISSIY ZO ‘RIQISHLAR VA OBSESSIYALARDAN XALOS BO ‘LISH USULLARI VA TAVSIYALAR. *ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 10-ҚИСМ*, 87.
2. Ravshanovich, A. O. (2024). O ‘RTA OSIYO MUTAFAKKIRLARINING TIBBIYOT VA PSIXOLOGIYA SOHASIDAGI NAZARIYALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, *3*(28), 85-91.
3. Sattorovich, E. Z. (2024). O ‘SMIRLARDA SUITSIDIAL HOLATLARNI KELTIRIB CHIQARUVCHI IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLAR. *PEDAGOG*, *7*(5), 31-37.
4. Sattorovich, E. Z. (2024). SUD PSIXOLOGIK EKSPERTIZASI TARIXI RIVOJLANISH JARAYONI BOSQICHLARI. *PEDAGOG*, *7*(4), 306-313.
5. Hikmatovna, M. N. (2023). Tarbiyaning Maqsad Va Vazifalari. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(9), 386-388.
6. Mahmudova, N. H. (2023). Influence of family environment on personal socialization. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(10), 440-446.
7. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). Ta’lim jarayonida boshlang‘ich sinflarda texnologiya fanini o’qitish muammosining yoritilish mazmuni. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1),200–206.
8. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL TRAINING IN PRIMARY CLASSES. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 439–447.
9. Jo‘Rayeva, D. O. (2024). EDUCATIONAL VIEWS OF PEDAGOGUES TOWARDS THE ENVIRONMENT. *Экономика и социум*, (4-1 (119)), 194-197.
10. Oktamovna, J. R. D. (2025). BO ‘LAJAK TARBIYACHILAR VA PEDAGOGLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA BAHOLASH MEXANIZMLARI. *Recent scientific discoveries and methodological research*, *2*(2), 104-110.
11. Tursunovna, B. G. (2024). UPDATING AND CONDUCTING THE QUALITY OF PRIMARY EDUCATION ON THE BASIS OF MODERN METHODS. In Forum for Linguistic Studies (Vol. 6, No. 1, pp. 242-248).
12. Baxronova, G. T. (2024). EGRA AND EGMA INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS AND TEACHING PRIMARY CLASS STUDENTS TO THINK INDEPENDENTLY THROUGH THEM. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 12(2), 152-154.
13. Tursunovna, B. G. (2024). EGMA TADQIQOTI O ‘QITISH VA TA’LIM OLISH SHAROITLARINI O ‘RGANISH XALQARO TADQIQOTI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 12(2), 146-148.
14. Камилова, Н. Г. (2008). Совершенствование процесса ресоциализации как важное условие эффективной социальной адаптации и интеграции в социум воспитанников

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

пенитенциарных заведений. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, *6*, 285-288.

15. Камилова, Н. Г. (2009). Психологические особенности ресоциализации подростков–воспитанников специализированных учебных заведений для трудновоспитуемых. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, *7*, 404-407.
16. Toyirova, D. S. (2024). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O ‘QUVCHILARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO ‘NIKMALARINI TARBIYALASHNING MAZMUNI. SCHOLAR, 2(5), 106-114.
17. Sattorovna, T. D. (2025). KICHIK YOSHDAGI O ‘QUVCHILARDA RAQAMLI SAVODXONLIK KO’NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING USULLARI. IMRAS, 8(2), 101-104.
18. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS jurnali*, *1*(1), 219-220.
19. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ КОМПЬЮТЕРНЫМ НАУКАМ. Universum: технические науки, (4-1 (109)), 41-43.
20. Абдуллаева, Д. У. (2018). ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ ДЕТЕЙ. In Развитие интеллектуально-творческого потенциала молодежи: из прошлого в современность (pp. 335-336).
21. Абдуллаева, Д. У. (2016). СУЩНОСТИ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ПРОЦЕССА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (5-6), 64-66.
22. Абдуллаева, Д. У., & Маткаримова, Н. Б. (2017). ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПСИХОЛОГА-ПЕДАГОГА В ИНФОРМАЦИОННОЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СИТУАЦИИ XXI ВЕКА. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (6-2), 127-130.
23. Абдуллаева, Д. У. (2016). Взаимодействие психолог-педагог: от парадигмы исследования к парадигме обеспечения. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (5-4), 11-13.
24. Ubaydullayevna, D. A. (2023). Establishing a relationship between a mother and a teenage child. Frontline social sciences and history journal, 3(02), 18-26.
25. Абдуллаева, Д. (2023). Оилавий тарбия бола шахси ривожланишини белгиловчи омил сифатида. Педагогики и психологии в современном образовании. https://ppmedu. jdpu. uz/index. php/ppmedu/article/view/8963.
26. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 226-232.
27. Abdullaeva, D., Yorqulov, R., & Atabaeva, N. (2015). Family psychology. T.: Tafakkur Bostoni.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

28. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 226-232.
29. Ubaydullaevna, A. D. (2024, February). THE RELATIONSHIP OF SOCIAL PERCEPTIONS WITH PERCEPTIONS ABOUT FAMILY LIFE. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 120-123).
30. Avezov, O., & Xoliqov, S. (2024, February). TALABALAR ORASIDA YOLG'IZLIK IJTIMOIY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. In Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 2, pp. 34-41).
31. Elov, Z. (2023). СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА САМОУБИЙСТВА У ПОДРОСТКОВ С ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, *40*(40).
32. Elov, Z. (2023). O ‘SMIRLIK DAVRI INQOROZLARINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK SABABLARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, *35*(35).
33. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA’LIMDA NUTQ, MULOQOT OQISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 52-62.
34. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 361-367.
35. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES" (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
36. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. Академические исследования в современной науке, 2(24), 148-152.
37. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO'LLASH. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 8-15.
38. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O ‘RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 16-21.
39. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, *2*(1), 51-56.
40. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, *2*(1), 57-62.
41. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, *2*(1), 1-7.
42. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, *2*(1), 14-20.

43. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, *2*(1), 8-13.
44. Toymurodov, A. S. (2025). BOSHQARUV VA IJTIMOIY PSIXOLOGIYA O 'ZARO ALOQASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, *2*(2), 7-12.
45. Toymurodov, A. S. (2025). LIDERLIK VA RAHBARLIK PSIXOLOGIYASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, *2*(2), 19-24.
46. Toymurodov, A. S. (2025). QAROR QABUL QILISH VA PSIXOLOGIK OMILLAR. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, *2*(2), 13-18.
47. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIYADA ETIKA VA QONUNLAR: PSIXOLOGNING JAVOBGARLIGI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 265-270.
48. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 888-893.
49. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, *4*(3), 912-917.
50. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. Science, education, innovation: modern tasks and prospects, 1(3), 20-25.
51. Ikromova, S. A. (2024). YOSHLAR VA PSIXOLOGIK KRIZISLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 283-288.
52. Ikromova, S. A. (2024). JINSIY PSIXOLOGIYA: ERKAK VA AYOL PSIXOLOGIYASI FARQLARI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 277-282.
53. Ikromova, S. A. (2024). FREUD VA UNING PSIXOLOGIYA ILMIGA QO 'SHGAN HISSASI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 319-322.
54. Ikromova, S. A. (2024). IJTIMOIY PSIXOLOGIYA: GURUHLAR VA IJTIMOIY TA'SIRLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 271-276.
55. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, *1*(3), 114-119.

56. Xaqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL–YASSAVIYSHUNOS. *PEDAGOG*, *7*(6), 8-15.
57. Xaqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. *PEDAGOG*, *7*(5), 548-555.
58. XAQQULOVA, D. (2023). BADIIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. *Наука и технология в современном мире*, *2*(5), 5-11.

59. Abduvasiyevna, X. D. (2024). SO ‘Z TUZILISHI VA SO ‘Z YASASH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 261-266.
60. Abduvasiyevna, X. D. (2024). NUTQ MADANIYATI VA OG ‘ZAKI MULOQOT. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 255-260.
61. Abduvasiyevna, X. D. (2024). MATN TAHLILI VA MAZMUNNI TUSHUNISH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 279-284.
62. Abduvasiyevna, X. D. (2024). GAP TUZILISHI VA UNING TURLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 267-272.
63. Abduvasiyevna, X. D. (2024). ONA TILIDA IMLO QOIDALARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 273-278.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE